REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

unisVET
uvajanje novih izobraževalnih programov na področju storitev

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Lorena Mihelač

UVOD V GLASBENO TEORIJO 1

Program: PREDŠOLSKA VZGOJA
Modul: GLASBENO IZRAŽANJE

Vir: http://www.flickr.com

Ljubljana, marec 2009

Srednje strokovno izobraževanje

Program: **Predšolska vzgoja**
Modul: **Glasbeno izražanje**

Naslov učnega gradiva
Uvod v glasbeno teorijo 1

Ključne besede: **glasbena teorija, glasbeni elementi.**

Seznam kompetenc, ki jih zajema učno gradivo:
Spoznavanje osnovnih elementov glasbene teorije.
Razumevanje uporabnosti glasbenih elementov.
Seznanjanje z načini učenja glasbenih elementov.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

781(0.034.2)

MIHELAČ, Lorena
Uvod v glasbeno teorijo 1 [Elektronski vir] / Lorena Mihelač. -
El. knjiga. - Ljubljana : GZS, Center za poslovno usposabljanje, 2009. - (Srednje strokovno izobraževanje. Program Predšolska vzgoja. Modul Glasbeno izražanje)

Način dostopa (URL):
http://www.unisvet.si/index/index/activityId/8
2. - Projekt UNISVET

ISBN 978-961-6413-24-4

250903552

Avtor(ica): **Lorena Mihelač**
Recenzent(ka): **Andrej Ožbalt**
Lektor(ica): **Helena Kostelec**

Založnik: **GZS Ljubljana, Center za poslovno usposabljanje**
Projekt unisVET

URL: http://www.unisvet.si/index/index/activityId/82

Kraj in datum: **Ljubljana, marec 2009**

To delo je ponujeno pod licenco Creative Commons:
Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Deljenje pod enakimi pogoji.

Učno gradivo je nastalo v okviru projekta unisVET Uvajanje novih izobraževalnih programov v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju s področja storitev za obdobje 2008-2012, ki ga sofinancirata Evropska unija preko Evropskega socialnega sklada in Ministrstvo Republike Slovenije za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007 – 2013, razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja, prednostna usmeritev Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.

Vsebina gradiva v nobenem primeru ne odraža mnenja Evropske unije. Odgovornost za vsebino nosi avtor.

Uvodni nagovor avtorja

»Uvod v glasbeno teorijo 1« je namenjen dijakom, ki obiskujejo program Predšolska vzgoja, vendar je v pomoč tudi vsem tistim, ki si želijo osvežiti spomin na področju glasbene teorije. Snov, ki je podana, temelji na osnovnih pojmih v glasbi, ki so nekakšen »steber« in omogočajo nadgrajevanje glasbenega znanja.

Pri pojasnitvah je upoštevana predvsem praksa, ki je skozi nekaj več kot dve desetletji pokazala, kako pristopiti in pojasniti osnovne glasbene elemente. Upoštevane so tudi zamisli prejšnjih dijakov – predvsem glede razumevanja snovi – kako in koliko jo razumejo, ter kako naj bi snov bila podana, da bi bila čim bolj razumljiva.

»Uvod v glasbeno teorijo 1« obravnava:

- **črtovje in zapis v črtovju,**
- **note (višina not in trajanje),**
- **pavze (trajanje),**
- **višaje,**
- **nižaje,**
- **razvezaje,**
- **lestvice.**

Vsaka nova snov vsebuje odgovarjajoče vaje, ki služijo ne samo za utrjevanje snovi, ampak so nekakšna podlaga za samostojno postavitev lastnih vaj.

Učenje glasbe ni lahko. Je zahtevno delo, ki išče veliko truda in potrpežljivosti, prav tako kot zelo veliko vaj. Razumevanje glasbene snovi je predpogoj uspešnemu učenju glasbe, vendar so vsakodnevne vaje temelj osvajanju dokaj abstraktne glasbeno-teoretične snovi.
Podajmo se torej korajžno k učenju glasbene teorije in spoznavajmo skrivnostni svet glasbe.

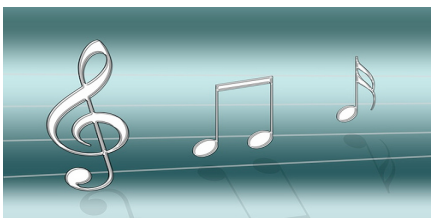

Vir: http://www.flickr.com

KAZALO VSEBINE

- **Glasbeni zapis – črtovje** **stran 5**
- **Note (deli note, trajanje)** **stran 6**
- **Pomožne črte** **stran 10**
- **Pavze** **stran 12**
- **Notni ključi** **stran 13**
- **Oktave (glasbena abeceda)** **stran 15**
- **Kako se učiti note?** **stran 17**
- **Višaji** **stran 21**
- **Nižaji** **stran 22**
- **Razvezaj** **stran 24**
- **Razdelitev notnega prostora** **stran 25**
- **Lestvice (C-dur)** **stran 26**
- **Durove lestvice z višaji (G, D, A, E)** **stran 28**
- **Literatura** **stran 32**
- **Delovne naloge** **stran 33**

Opomba: vse slike, ki vsebujo note, pavze, črtovja, ključe ipd. tako kot druge slike, so avtorsko delo Lorene Mihelač, razen če pod sliko ni naveden drugi vir.

GLASBENI ZAPIS

Velikokrat slišimo trditev, da je glasba kakor jezik. Če izhajamo iz te trditve, potem si mogoče tudi lažje predstavljamo uporabo znamenj, ki so zelo specifični in prav namenjeni zapisovanju zvoka in tišine.

Pri glasbenikih obstaja dogovor, da se ta znamenja zapisujejo v sistem, ki ga imenujemo notno črtovje:

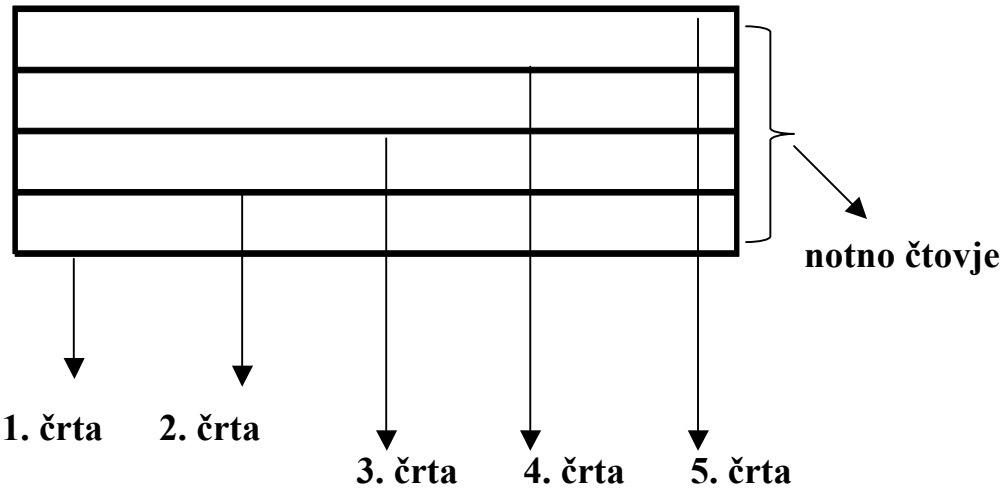

Črtovje vsebuje, kot je razvidno iz zgornje slike, pet črt, ki jih štejemo od spodaj navzgor.

DELOVNA NALOGA
Izpolni delovni list številka 1.

Črtovje vsebuje tudi štiri praznine oz. prostore, ki so označeni s črko »X«. Tudi prostore štejemo od spodaj navzgor:

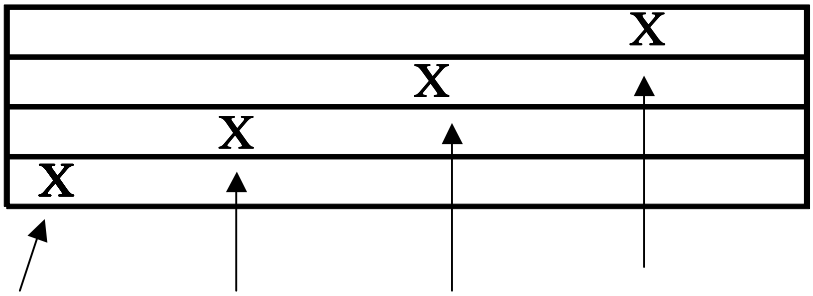

1. prostor 2. prostor 3. prostor 4. prostor

DELOVNA NALOGA

Izpolni delovni list številka 2.

NOTE

Za zapisovanje zvoka uporabljamo note, ki so grafična znamenja za ton. Note imajo različno obliko in trajanje. Vse note imajo »glavo«, ki je lahko nepobarvana (prazna) in pobarvana (polna):

nepobarvana glava pobarvana glava

Nekatere note imajo »vrat« in »zastavico«:

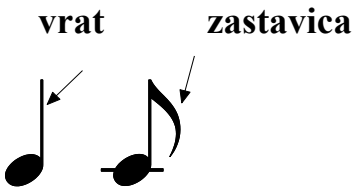

Glede na to, ali je glava note pobarvana/nepobarvana, ali ima/nima vrat oz. zastavico, se noti določa njeno trajanje. Vsaka nota ima z vidika trajanja svoje ime in točno določeno trajanje:

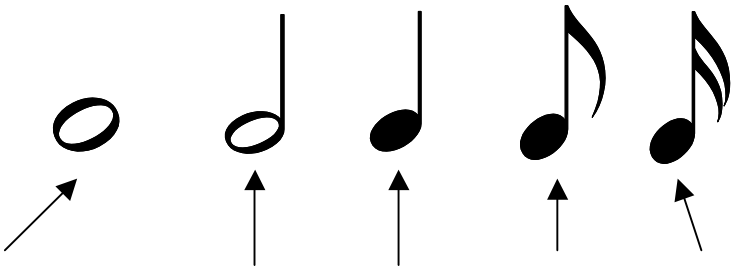

celinka polovinka četrtinka osminka šestnajstinka

CELINKA	**traja 4 dobe**
POLOVINKA	**traja 2 dobi**
ČETRTINKA	**traja eno dobo**
OSMINKA	**traja pol dobe**
ŠESTNAJSTINKA	**traja četrt dobe**

Zanimivo ...

V preteklosti so glasbo zapisovali z drugačnimi znamenji, kot jih poznamo v sodobnem času, in prav tako niso uporabljali vseh pet črt črtovja, ampak bistveno manjše število črt. V spodnjih primerih vidimo notni zapis t. i. neume, s katerimi so nekdaj zapisovali glasbo v srednjem veku (obrnite pozornost na notno črtovje!):

Vir: http://wikipedia.com

Papirus z dvema pesmima iz leta 4510 pred našim štetjem. Na sliki je razvidna vrstica glasbene notacije, ki poteka nad neprekinjeno vrstico besedila. Grki so uporabljali dve vrsti zapisa. Instrumentalno glasbo so zapisovali s simboli za različna ozvezdja, vokalno glasbo pa z velikimi črkami grške abecede, pri čemer je posamezna črka ustrezala imenu tona. Grški glasbeni zapis se je ohranil do 4. stoletja našega štetja, nato pa utonil v pozabo.

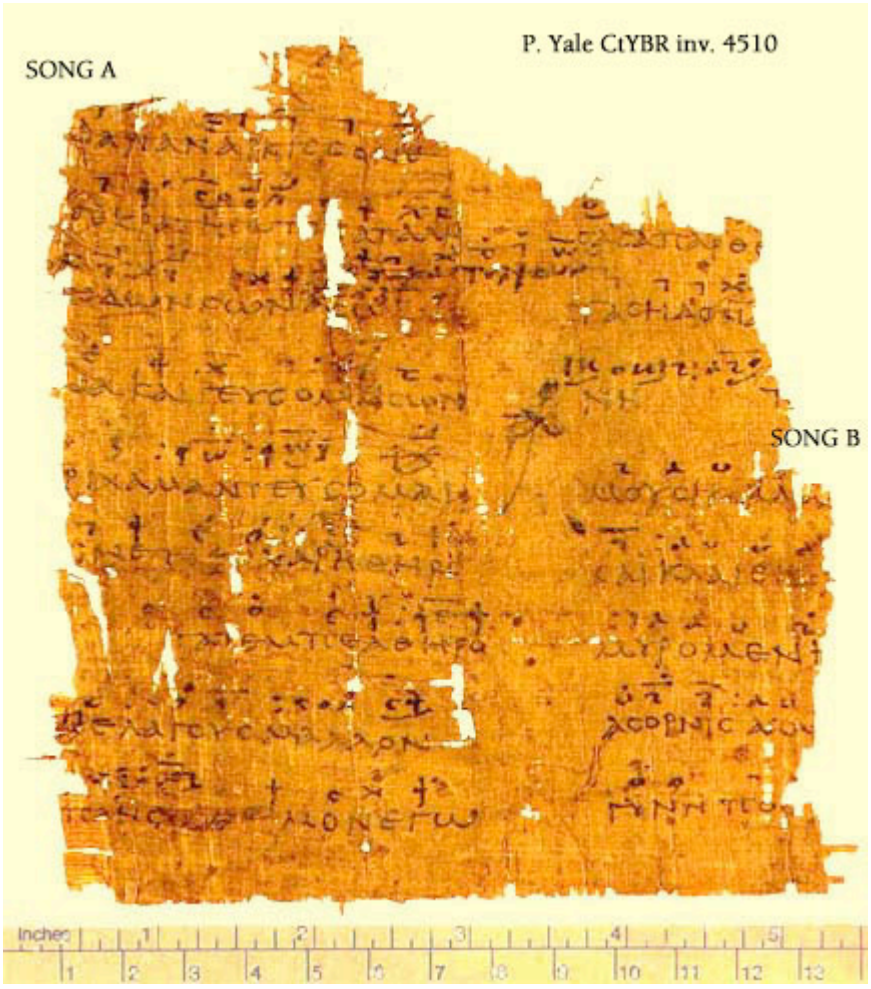

Vir:
http://classics.uc.edu/music/index.html

V sodobnem notnem zapisu velja pravilo, da zapisujemo note od leve proti desni strani (tako kot zapisujemo besedilo in stavke, vsaj v Sloveniji). Note zapisujemo lahko na črti:

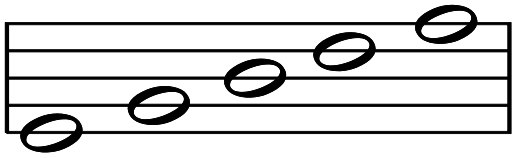

Note zapisujemo tudi lahko v prostoru. Pri tem je bistveno, da glavico note vpisujemo natančno med eno in drugo črto:

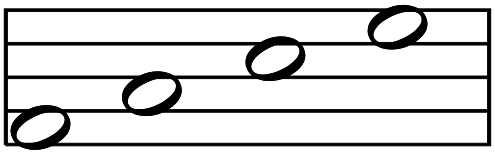

DELOVNA NALOGA

Izpolni delovna lista številka 3 in 4.

POMOŽNE ČRTE

Nekatere note zapisujemo s pomožno črtico in to vedno v primerih, ko pišemo note pod črtovjem ali nad črtovjem, ko enostavno »zmanjka« črt iz črtovja:

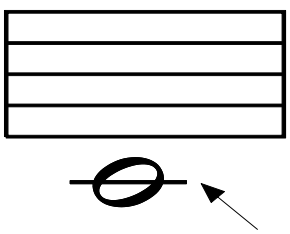

prva pomožna črtica pod črtovjem

Možno je uporabiti tudi več pomožnih črt pod črtovjem ali nad črtovjem. Za lažje branje je smiselno uporabiti nekje do treh pomožnih črt, ker se več pomožnih črt težje bere:

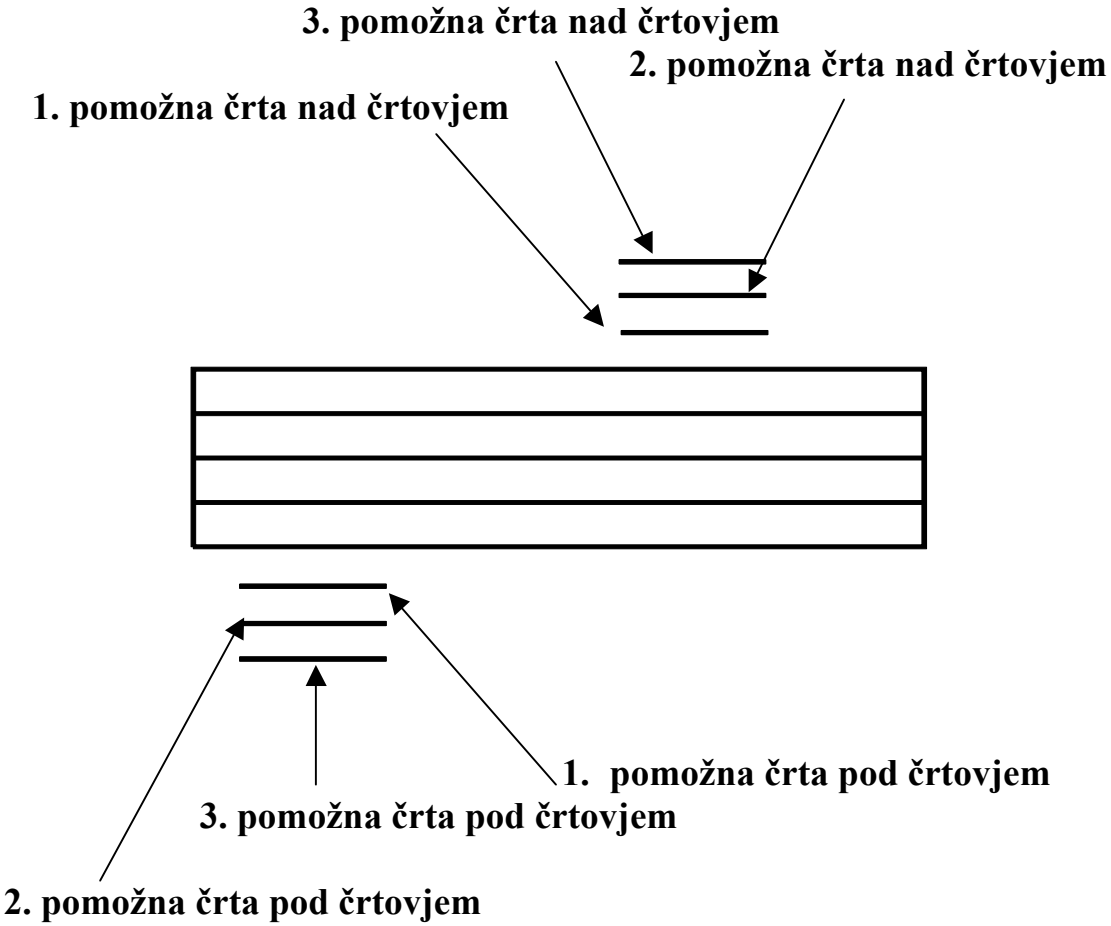

DELOVNA NALOGA
Izpolni delovni list številka 5.

PAVZE

Tudi tišina je del glasbe in prav tako uporabljajo glasbeniki za zapisovanje tišine posebna znamenja – pavze. Pavze imajo z vidika trajanja svoja imena in trajajo prav tako kot note različno, odvisno od tega, kakšne oblike so:

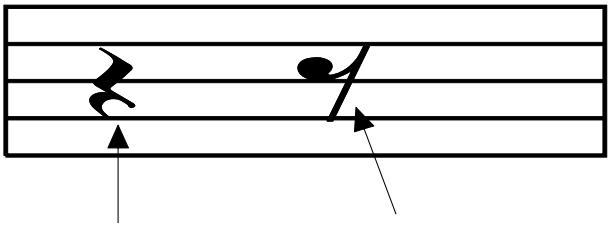

četrtinska pavza **osminska pavza**

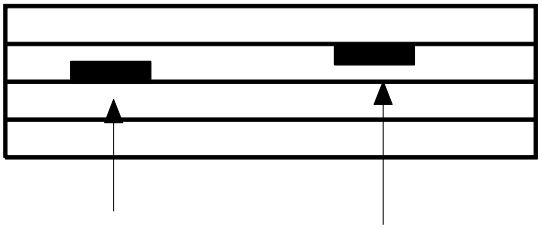

polovinska pavza **celinska pavza**

POZOR: kot je razvidno z zgornje slike, sta si te dve pavzi zelo podobni. Polovinska pavza leži na tretji črti, celinska pa visi dol s četrte črte. Potrebno si je zapomniti, da obe pavzi delita isti prostor in da ga delita na pol. Polovinska pavza zapolnjuje spodnji del tretjega prostora, celinska pa zgornji del tretjega prostora!

Ime pavze, ki se ujema z imenom note in z njenim trajanjem, nam obenem pove, koliko traja:

CELINSKA PAVZA	**traja 4 dobe**
POLOVINSKA PAVZA	**traja 2 dobi**
ČETRTINSKA PAVZA	**traja eno dobo**
OSMINSKA PAVZA	**traja pol dobe**
ŠESTNAJSTINKA PAVZA	**traja četrt dobe**

DELOVNA NALOGA

Izpolni delovni list številka 6.

NOTNI KLJUČI

Da bi notam določili višino, uporabljamo v glasbi različne notne ključe, ki nam povedo ime note z vidika njene višine. Običajno so v uporabi violinski ključ ali G ključ, ki je svoje drugo ime dobil po tem, da se zapisuje na drugi črti, kjer se tudi (v primeru uporabe tega ključa) nahaja nota »g«:

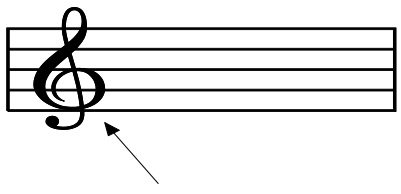

violinski ključ ali G ključ

Drugi ključ, ki se zelo pogosto uporablja, je basovski ključ ali F ključ, ki je svoje ime dobil po temu, da se zapisuje na četrti črti, kjer se (v primeru uporabe tega ključa) nahaja nota »f«:

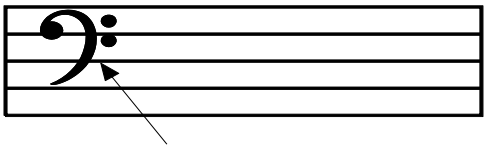

basovski ključ ali F ključ

DELOVNA NALOGA

Izpolni delovni list številka 7.

Zanimivo . . .

Vsi glasbeniki pri igranju svojih glasbil ne uporabljajo vseh ključev. Npr. za igranje na kitari, violini, prečni flavti ipd. zadostuje violinski ključ. Pianisti uporabljajo violinski in basovski ključ, violončelisti pa violinski, basovski, tenorski in celo altovski ključ. Tudi pevci – solisti ne uporabljajo vsi enakih ključev. Sopranistke uporabljajo violinski ključ, baritonisti in basisti basovski ključ itn.

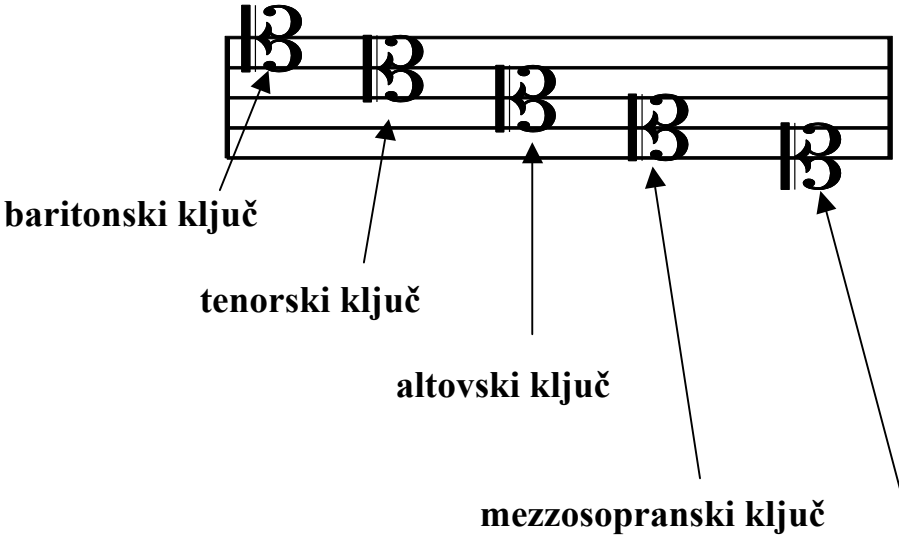

Violinski ključ nekoč:

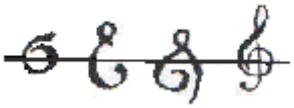

Vir:
http://parseidon.com/general/the-superiority-of-the-bass-clef-over-the-treble-clef

Basovski ključ nekoč:

Vir:
http://parseidon.com/general/the-superiority-of-the-bass-clef-over-the-treble-clef

OKTAVE

Kolikokrat slišimo tone, ki se nam zdijo skoraj enaki, a hkrati spet tako različni? V glasbi je možno en ton, ki ga imenujemo npr. »c«, igrati višje ali nižje in ga pri tem imenovati spet kot ton »c«. Da ne bi prišlo do pomote, si glasbeniki pomagamo s t. i. »oktavami«. Oktava vsebuje sedem tonov iz notne abecede, ki se glasi:

C-D-E-F-G-A-H

S pomočjo oktav določamo tonom, ki se sicer lahko enako imenujejo, višino. Če bi napisali npr. c^1 , pomeni, da se nahajamo v prvi oktavi, in temu primerno je ton tudi tako visok. Če bi našemu tonu »c« dodali še številko »2«, bi dobili c^2, kar pomeni, da se nahajamo v drugi oktavi, in temu preimerno je ton tudi drugačne višine.

Najnižji oktava je t. i. subkontra oktava, sledijo ji še: kontra oktava, velika oktava, mala oktava, prva oktava, druga oktava, tretja oktava, četrta oktava in peta oktava. Od subkontra oktave pa do šeste oktave so toni čedalje višji in se tudi različno zapisujejo:

SUBKONTRA OKTAVA	**A^2 H^2** **Obstaja nekakšen dogovor, da se v subkontra oktavi zapisujejo samo te dve noti, ker je zelo malo glasbil, ki igrajo v subkontra oktavi.**	**Zapis z velikimi črkami!**
KONTRA OKTAVA	**C^1 D^1 E^1 F^1 G^1 A^1 H^1**	**Zapis z velikimi črkami!**
VELIKA OKTAVA	**C D E F G A H**	**Zapis z velikimi črkami!**
MALA OKTAVA	**c d e f g a h**	**Od male oktave naprej se toni zapisujejo z malimi črkami!**
PRVA OKTAVA	**c^1 d^1 e^1 f^1 g^1 a^1 h^1**	**Toni se zapisujejo z malimi črkami in številko 1.**
DRUGA OKTAVA	**c^2 d^2 e^2 f^2 g^2 a^2 h^2**	**Toni se zapisujejo z malimi črkami in številko 2.**
TRETJA OKTAVA	**c^3 d^3 e^3 f^3 g^3 a^3 h^3**	**Toni se zapisujejo z malimi črkami in številko 3. Enako velja za četrto in peto oktavo.**

V črtovju se oktave zapisujejo takole:

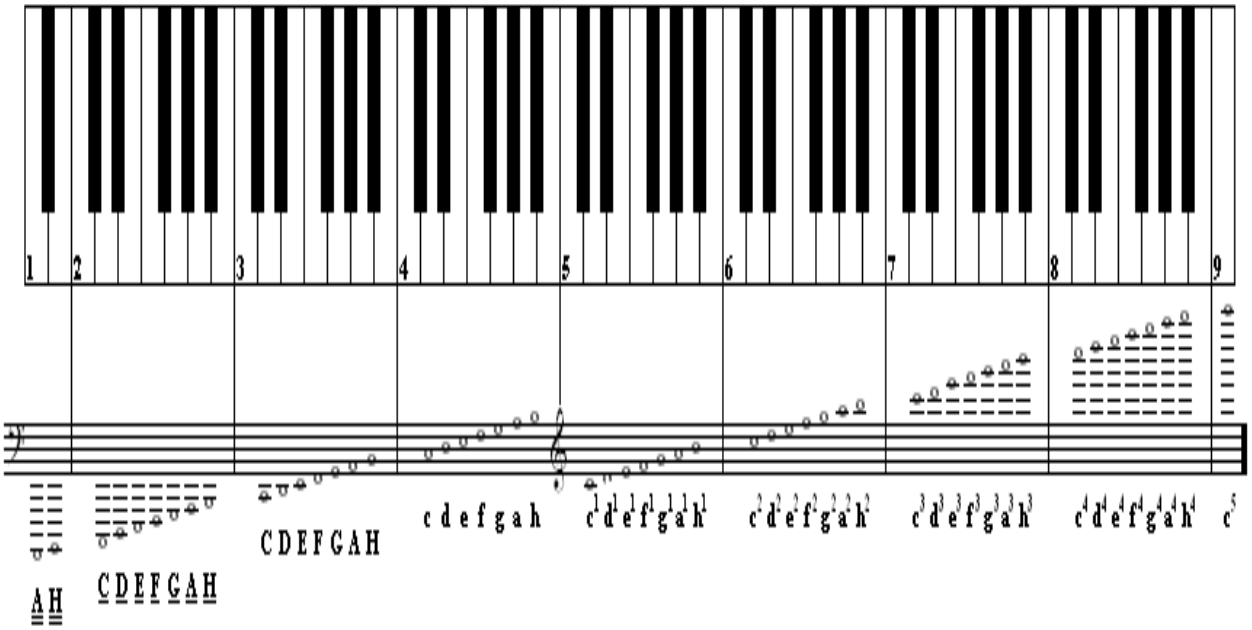

Vir:
http://hr.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Scales_and_keyboard.png

KAKO SE UČITI NOTE?

Notni zapis je za glasbenika samoumeven, za laika pa izredno težaven. Lahko ga tudi nekdo izredno dobro obvlada in ga sčasoma pozabi iz enostavnega razloga, ker se notni zapis ne uporablja tako pogosto kot zapis s črkami ali številkami. Vsakdo ima svoj način učenja notnega zapisa in resnično ni enotnega in čarobnega »recepta« kako se ga naučiti, vendar se je v praksi kot zelo priporočljivo pokazalo naslednje:

- **Imejmo prazen notni zvezek, ki je namenjen samo vadenju notnega zapisa.**
- **V kolikor vsebuje šolski predmet učenje notnega zapisa, ki se ocenjuje, potem se notni zapis vadi vsak dan, vsaj 5 do 10 minut dnevno. Razlog temu je, da je potreben čas, da se privadimo nenavadnim notnim zapisom in si ga lahko v določenem času prikličemo v spomin.**

- **Če se učimo samo en ključ (violinskega ali basovskega), začnemo z vsakdanjim zapisovanjem tega ključa in note, po kateri je ključ dobil ime (npr. v violinskem ključu je to nota »g«, v basovskem ključu je to nota »f«). V kolikor se učimo oba ključa, jih vadimo hkrati oba.**
- **Najlažje se je učiti poleg note, po kateri je ključ dobil ime, še note c^1, in sicer njen zapis v violinskem ključu, po potrebi tudi v basovskem ključu:**

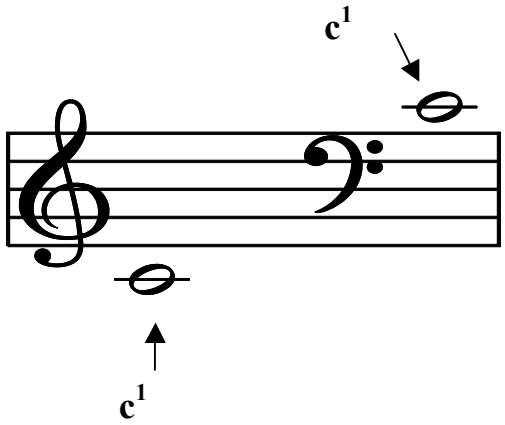

- **Lahko si pomagamo pri učenju ostalih not s preprostimi otroškimi »pomagali«, ki določajo note na črti in v prostoru (ta pomagala veljajo samo za violinski ključ):**

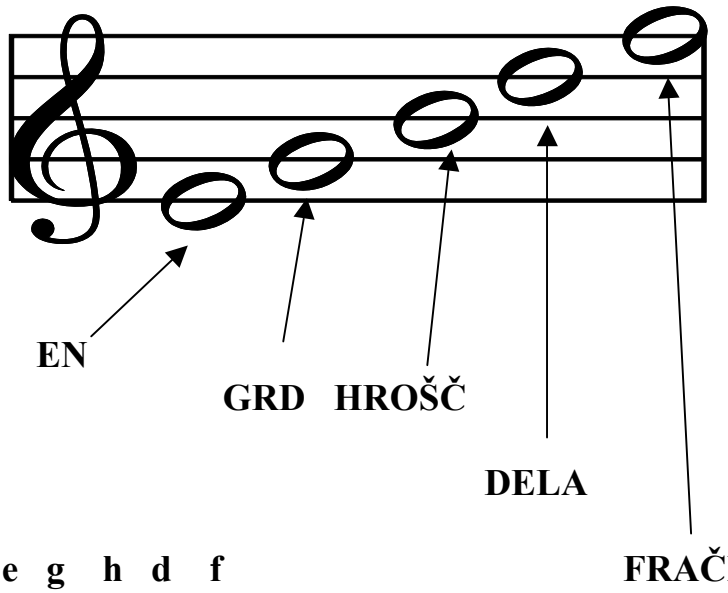

Note: e g h d f

(pomagamo si z enostavnim stavkom »en grd hrošč dela frače«)

V prostoru si pomagamo pa tako:

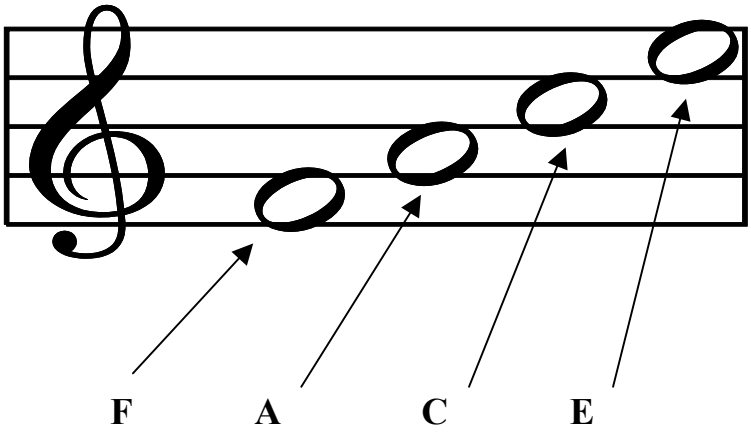

Note: f a c e (note v prostoru lahko skupaj preberemo kot »face«)

- **Če pogledamo, kako so note zapisane na strani 15, vidimo, da se <u>v violinskem ključu</u> zapisujejo večinoma note od prve oktave naprej do pete oktave. Lahko se zapisujejo tudi note v mali oktavi, vendar s pomočjo pomožnih črt:**

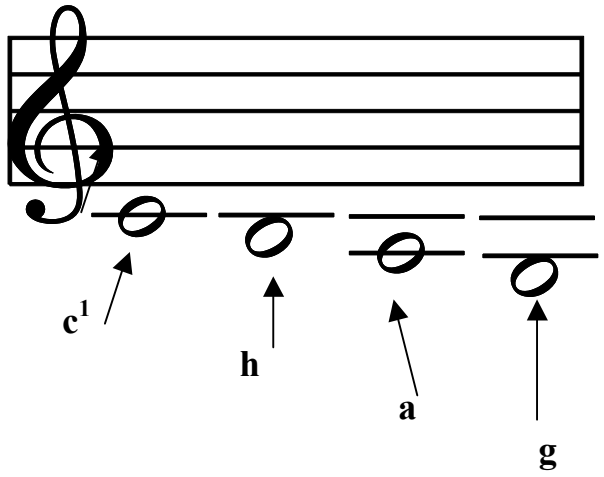

(Note »h«, »a« in »g« so iz <u>male oktave</u> in se zapisujejo samo <u>z malimi črkami brez številk!</u>)

- **Notam na črti in v prostoru, ki smo se jih naučili na zelo preprost način z otroškimi pomagali, lahko zelo enostavno določamo oktavo. Zapomniti si je treba, da v violinskem ključu prva oktava seže od c^1 do 3. črte v črtovju in od 4. prostora naprej do note nad prvo pomožno črto druga oktava (glej stran 15, zapis oktav v črtovju). Najprej noti določimo ime, šele nato ji določimo (po potrebi) še številko, ko ugotovimo, v kateri oktavi se nahaja nota.**
- **V basovskem ključu se je not možno naučiti tako, da si najprej zapomnimo dejstvo, da se basovskem ključu reče tudi F-ključ, ker se zapisuje na četrti črti, kjer se nahaja tudi »mali f«. To pomeni, da že imamo nekakšno izhodišče za učenje ostalih not v basovskem ključu, ker je enostavno treba slediti glasbeni abecedi. Od note »mali f« sledijo po glasbeni abecedi navzgor še »mali g«, »mali a«, »mali h«. Pod noto »mali f« sledijo po glasbeni abecedi navzdol note »mali e«, »mali d« in »mali c«.**
- **V basovskem ključu si lahko pomagamo tudi tako, da uporabljamo eno preprosto pomagalo. Zapomnimo si stavek »ALEŠ, CENE, EMA GOVORIJO: HEJ«. Označene črke na začetku imen (Aleš, Cene in Ema) si lahko zapomnimo tudi samo kot A-C-E, kar zelo močno spominja na znani multivitaminski sok »ACE«. Vse note so, kot je razvidno iz spodnjega primera, napisane v prostoru:**

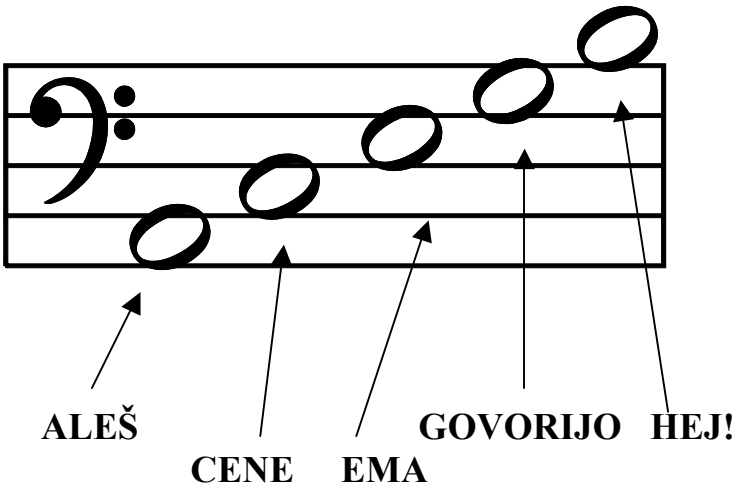

DELOVNA NALOGA

Izpolni delovni list številka 8, 9, 10, 11, 12 in 13.

VIŠAJ

Vsaki ton iz glasbene abecede lahko zvišamo, ne glede, kje se ta ton nahaja in ne glede na oktavo, kateri pripada. Znamenje za višaj je zelo podoben »lojtri« na mobilnem telefonu:

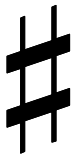

Višaj pišemo vedno <u>pred noto</u> (nikoli za noto!) in odvisno od tega, kje se nota nahaja, v prostoru ali na črti:

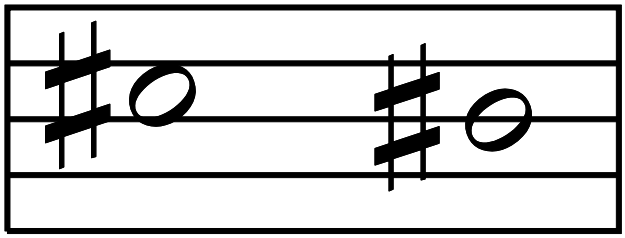

Kot je razvidno z gornje slike, je merilo za vmestitev višaja lega note. Če se nota nahaja <u>v prostoru</u>, se z dvema rahlo poševnima (ali vodoravnima) črticama označuje lega note. V prvem primeru se naša nota nahaja v 3. prostoru, torej s črticami označujemo 3. in 4. črto, ki omejujejo 3. prostor. V drugem primeru se naša nota nahaja <u>na 3. črti</u>, kar pomeni, da bomo sedaj označili s poševnimi črticami 3. črto (ena črtica pod 3. črto in druga črtica nad tretjo črto).

Vsako noto, ki jo višamo, višamo za pol tona in ji dodamo končnico »is«. Torej nota »c«, ki jo višamo (ne glede, ali je to veliki C, mali c, c^1 itn.) bo z višajem nota »cis« (c'' + »is« = cis), višana nota »d« bo »dis«, »e« bo »eis«, »f« bo »fis«, »g« bo »gis«, »a« bo »ais« in »h« bo »his«.

NIŽAJ

Vsaki ton iz glasbene abecede lahko znižamo, ne glede, kje se ta ton nahaja in ne glede na oktavo, kateri pripada. Znamenje za nižaj je zelo podoben črki b:

♭

Nižaj pišemo vedno <u>pred noto</u> (nikoli za noto!) in odvisno od tega, kje se nota nahaja, v prostoru ali na črti:

Zapisovanje nižaja je lažje kot zapisovanje višaja. Pozornost je treba usmeriti na »trebušček« od nižaja, ki se nahaja ali na črti (če je nota na črti) ali v prostoru (če je nota v prostoru). Ko nižamo noto z nižajem, jo nižamo za pol tona in ji dodamo končnicno »es«, torej nižana nota »c« bo »ces«, nižana nota »d« bo »des«, nota »e« bo »es« (ne ees!), nota »f« bo »fes«, nota »g« bo »ges«, nota »a« bo »as« (ne aes!) in nota »h« bo »hes« .

DELOVNA NALOGA

Izpolni delovni list številka 14.

Opomba

- **Glasbeniki imenujemo nižano noto «h«: »hes« ali »b«. Eno in drugo je pravilno!**
- **Note se v nekaterih državah imenujejo drugače, v Sloveniji rečemo noti »h« = »h«, v Angliji se reče noti »h« = »b«, v Franciji se reče noti »h« = »sol« (solmizacijski zlog) itn.**
- **Pozor: če pogledamo označbe na elektronski klaviaturi, vidimo, da pod tipko »h« piše »b«. Torej h in b je ena ista tipka!**

tipka »h« ali »b«

Vir: http://www.monitor.si

Spodaj je slika klaviature in prikaz vseh višajev ter nižajev. Čeprav ne igramo klavirja (ali elektronskih klaviatur), uporabljamo glasbeniki klaviaturo (to so bele in črne tipke skupaj), ki bistveno lahko olajšajo učenje not, glasbene abecede, višajev, nižajev, lestvic itd.

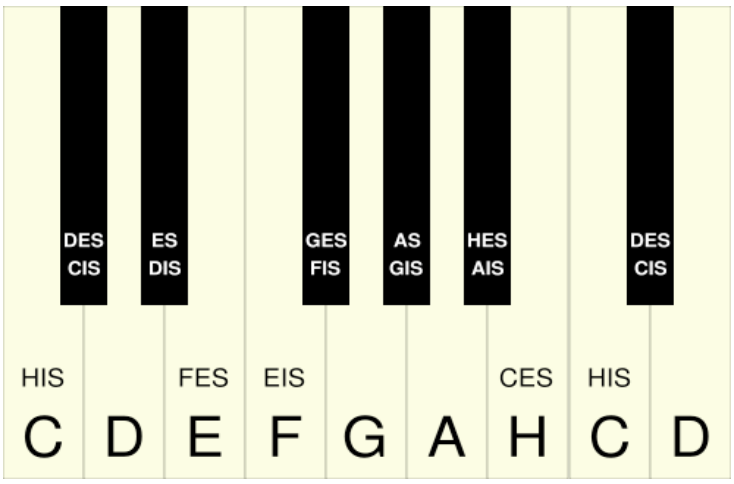

Vir:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Klaviatura_osnovna.svg

opomba:

- **Kot je razvidno z zgornje slike, se višajo toni z belih tipk vedno na desno stran, na črne tipke. Izjema je tipka e, ki nima svoje sosednje črne tipke in se viša na tipko, ki se imenuje »f«. To pomeni, da tipka »f« ob višanju note »e« postane »eis« Enako velja za tipko »h«, ki nima svoje črne tipke in se viša na sosednjo tipko »c«. Torej tipka »c« ob višanju note »h« postane lahko hkrati tudi »his«.**
- **Če pogledamo nižaje na klaviaturi, potem je razvidno z zgornje slike, da se bele tipke nižajo na črne vedno na levo stran. Izjeme so pri tipki »c«, ki nima svoje črne tipke in se niža na sosednjo tipko »h«, in tipka »f«, ki tudi nima svoje črne tipke in se niža na sosednjo tipko »f«.**
- **Dejstvo, da se ena tipka imenuje lahko na dva različna načina, nima nič opraviti z uradnim imenovanjem abecede v neki državi (npr. razlike v glasbeni abecedi, ki jih zasledimo v Angliji, Sloveniji, Franciji, Rusiji itn.). Pri klavirju je razporeditev črnih tipk tisti glavni »krivec«, da ima ena tipka lahko dvojno vlogo.**

RAZVEZAJ

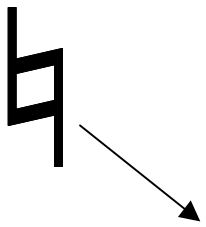

razvezaj

Razvezaj imenujemo tudi povratnik. Njegova naloga je preprosta: višano noto ali nižano noto »razvežemo« njenega predznaka in jo vrnemo na osnovno obliko. Torej, če je bila nota višana, npr. »fis«, postane ta nota z uporabo razvezaja nota »f«. Če je bila nota nižana, npr. »es«, postane z uporabo razvezaja nota »e« itn.

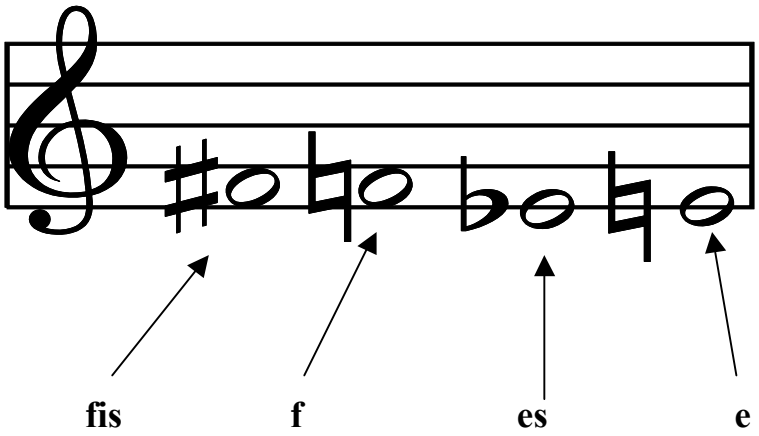

DELOVNA NALOGA

Izpolni delovna lista številka 15 in 16.

RAZDELITEV NOTNEGA PROSTORA

Črtovje lahko razdelimo s taktnico ali taktno črto. Vloga taktne črte je, da omejuje takt (to je prostor med dvema taktnicama):

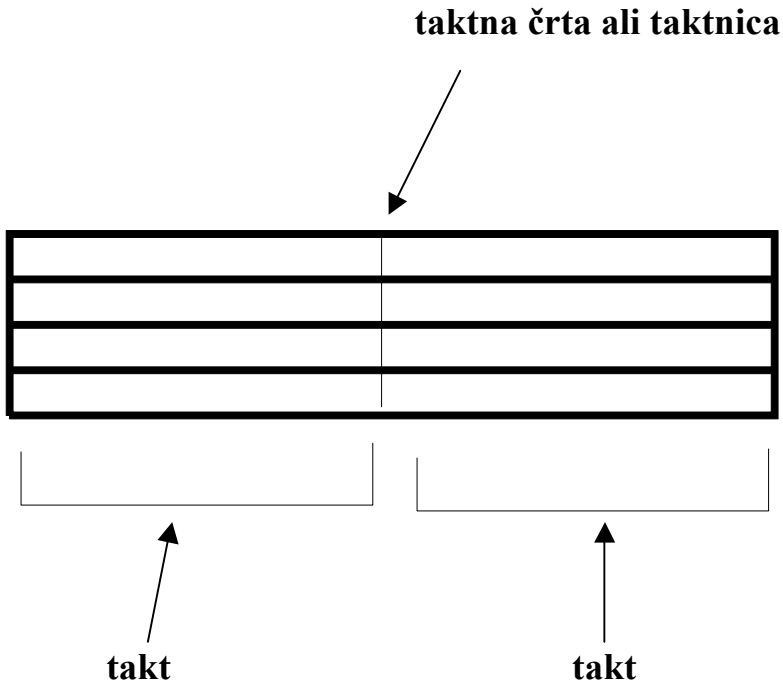

V glasbi se uporablja velikokrat tudi dvojna taktnica, ko ločujemo večje odstavke skladbe med seboj:

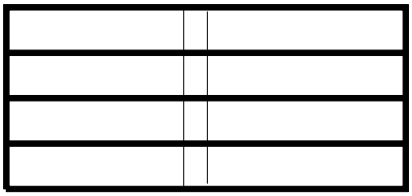

Tudi na koncu neke pesmi (skladbe) pišemo dve taktnici, vendar je druga črta okrepljena:

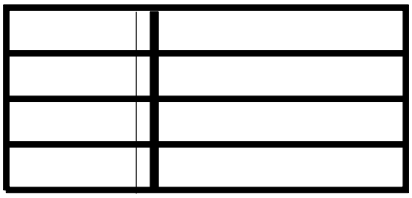

DELOVNA NALOGA

Izpolni delovni list številka 17.

LESTVICA

Lestvica je zaporedje osmih tonov, od katerega se osmi ton ponavlja. Če smo začeli na tonu »c« našo lestvico, se bo ta ista lestvica končala tudi na tonu »c«, vendar za osem tonov višje. Če smo začeli na tonu

»es«, se bo lestvica končala na tonu »es«, vendar za osem tonov višje itn.

Poznamo različne zvrsti lestvic:

- **durove lestvice,**
- **molove lestvice,**
- **kromatično lestvico,**
- **celtonsko lestvico,**
- **balkansko lestvico,**
- **starogrške lestvice,**
- **starocerkvene lestvice itn.**

Najbolj enostavna razlaga obstoja – toliko različnih lestvic je v uporabi in razporeditvi poltonov in celih tonov (o poltonih in celih tonih ter o vseh ostalih lestvicah, razen durovih, se bomo obširnejše pogovarjali v učni enoti »Uvod v glasbeno teorijo 2«).

DUROVA LESTVICA

Durova lestvica ima pol tone med 3. in 4. tonom ter med 7. in 8. tonom. Vsi ostali toni v lestvici tvorijo medsebojno povezavo celega tona:

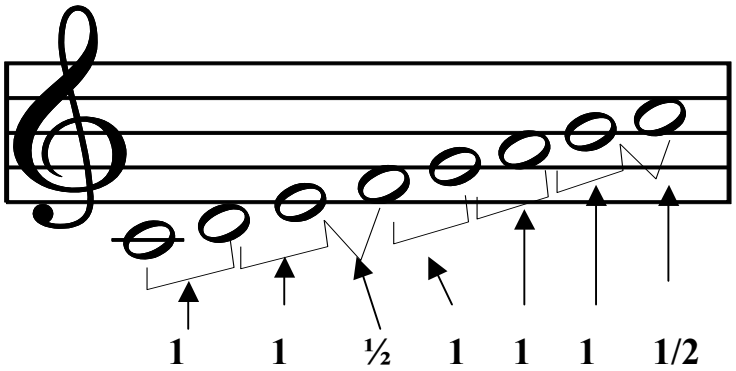

Z zgornje slike je razvidno, da 1. in 2. ton v lestvici tvorita povezavo celega tona. Enako velja za povezavo 2. in 3. tona, 4. in 5. tona, 5.

in 6. tona ter 6. in 7. tona. Zgornja lestvica se začne na tonu »c« in se konča na tonu »c«. Imenujemo jo C-dur lestvica. Značilnost te lestvice je, da nima ne višajev ne nižajev.

LESTVICE Z VIŠAJEM

Prva lestvica z enim višajem (fis) je G-dur lestvica. Dobimo jo tako, da gremo po klaviaturi od tona »c« <u>5 tonov navzgor</u>:

tipka c **tipka g**

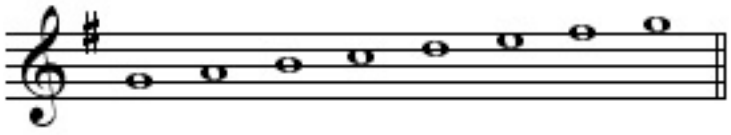

G-dur lestvica

Razporeditev celih tonov in pol tonov je enaka kot v C-dur lestvici, torej pol toni so med 3. in 4., ter med 7. in 8. tonom v lestvici. Vsi ostali toni tvorijo medsebojno cele tone.

Če gremo od tona »g« spet <u>5 tonov navzgor</u>, dobimo naslednjo durovo lestvico z višajem, D-dur lestvico, ki ima dva višaja (fis in cis).

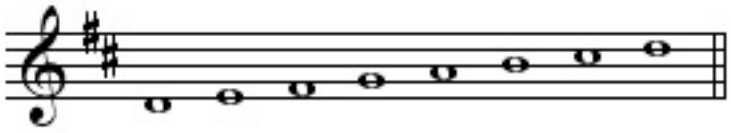

D-dur lestvica

Če gremo od tona »d« pet tonov navzgor, dobimo naslednjo lestvico, A-dur lestvico, ki ima tri višaje (fis-cis-gis):

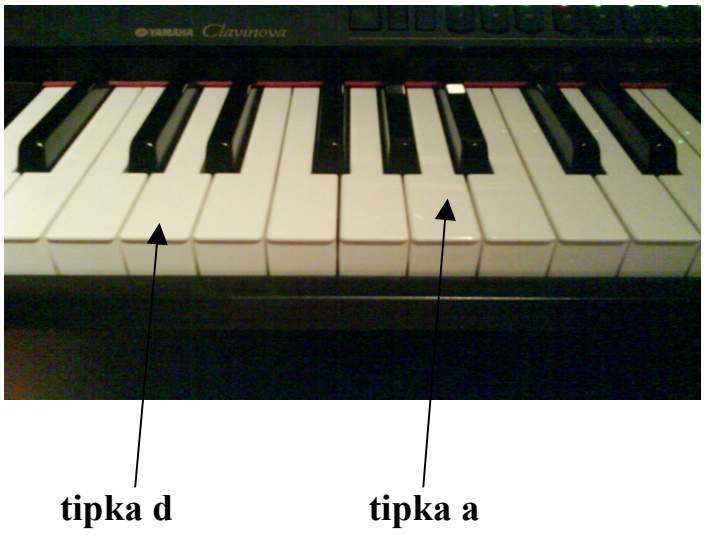

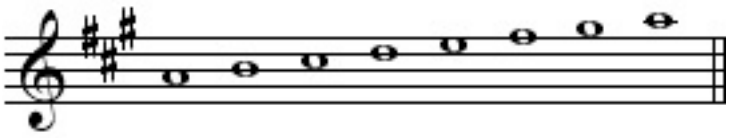

A-dur

Od tona »a« gremo pet tonov navzgor in dobimo naslednjo lestvico na tonu »e«, E-dur, ki ima štiri višaje (fis-cis-gis-dis):

tipka a

tipka e

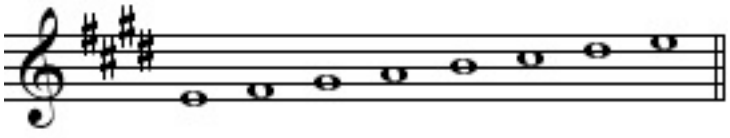

E-dur

Vsako naslednjo durovo lestvico z višajem poiščemo za 5 tonov navzgor in vsaka durova lestvica z višajem bo imela en višaj več. Razporeditev višajev v lestvicah je vedno enaka: začnemo z višajem fis, nadaljujemo z višaji cis, gis, dis, ais, eis in his.

Durovih lestvic z višajem je samo sedem: G-dur (1 višaj: fis), D-dur (2 višaja: fis, cis), A-dur (3 višaji: fis-cis-gis), E-dur (4 višaji: fis-cis-gis-dis), H-dur (5 višajev: fis-cis-gis-dis-ais), Fis-dur (6 višajev: fis-cis-gis-dis-ais-eis-his) in Cis-dur (vseh 7 višajev: fis-cis-gis-dis-ais-eis-his).

Zanimivo ...

Vse glasbene kulture uporabljajo lestvice, vendar ne na enaki način, tako kot smo vajeni v zahodno-evropski glasbeni kulturi. Nekje je tonov v lestvici manj ali je razporeditev pol tonov drugačna (npr. v indijski lestvici). Ena najstarejših lestvic izvira iz Kitajske in jo imenujemo pentatonska lestvica. Dobimo jo tako, da iz durove lestvice vzamemo 4. in 7. ton (npr. v C-duru bi z uklanjanjem 4. in 7. tona dobili naslednjo pentatonsko lestvico: »c-d-e-g-a«).

Sledi pentatonske lestvice so opazne npr. v afriški ljudski glasbi in zelo močno v škotski in irski ljudski glasbi. Pentatoniko je možno zaslediti tudi v glasbi ameriških Indijancev, v glasbi civilizacij Meksika in Peruja ter v antični glasbi (na temelju antičnih glasbil je možno spremljati pentatonsko lestvico celo 2800 let pred našim štetjem).

Lestvice, ki jih uporabljamo danes in so sestavni del glasbene zahodno-evropske kulture, slonijo na dediščini starih Grkov in so se skozi stoletja preobražale, dokler niso prevzelo obliko, ki jo poznamo danes.

Mala skrivnost naših dijakov ...

Vir:
http://www.flickr.com

Če morda niste opazili; nekaj lestvic z višajem si lahko zapomnimo na ta način, da izhajamo iz samega pisanja črk. Npr. črka »C« (C-dur lestvica) spominja na O, in torej C-dur lestvica nima nič (0) višajev.

Črko »G« pišemo iz ene poteze, torej ima G-dur lestvica 1 višaj. Črka »D« se piše iz dveh potez, torej D-dur lestvica ima 2 višaja. Črka »A« se piše iz treh potez, torej A-dur lestvica ima 3 višajev. Črka »E« se piše iz 4 potez, torej E-dur lestvica ima 4 višaje!

DELOVNA NALOGA
Izpolni delovni list številka 18.

LITERATURA

- **Michels, U. (2002). *Glasbeni atlas.* Ljubljana: Državna založba Slovenije.**
- **Mihelčič, P. (1998). *Teorija glasbe.* Ljubljana: Državna založba Slovenije.**

DELOVNA NALOGA

1

Označi s poljubno barvo naslednje črte: 1., 3., 4., 5., 2., 3., 1., 4., 3., 2., 5., 1., 2., 3., 4., 1., 4., 5., 3., 2., 1., 5.

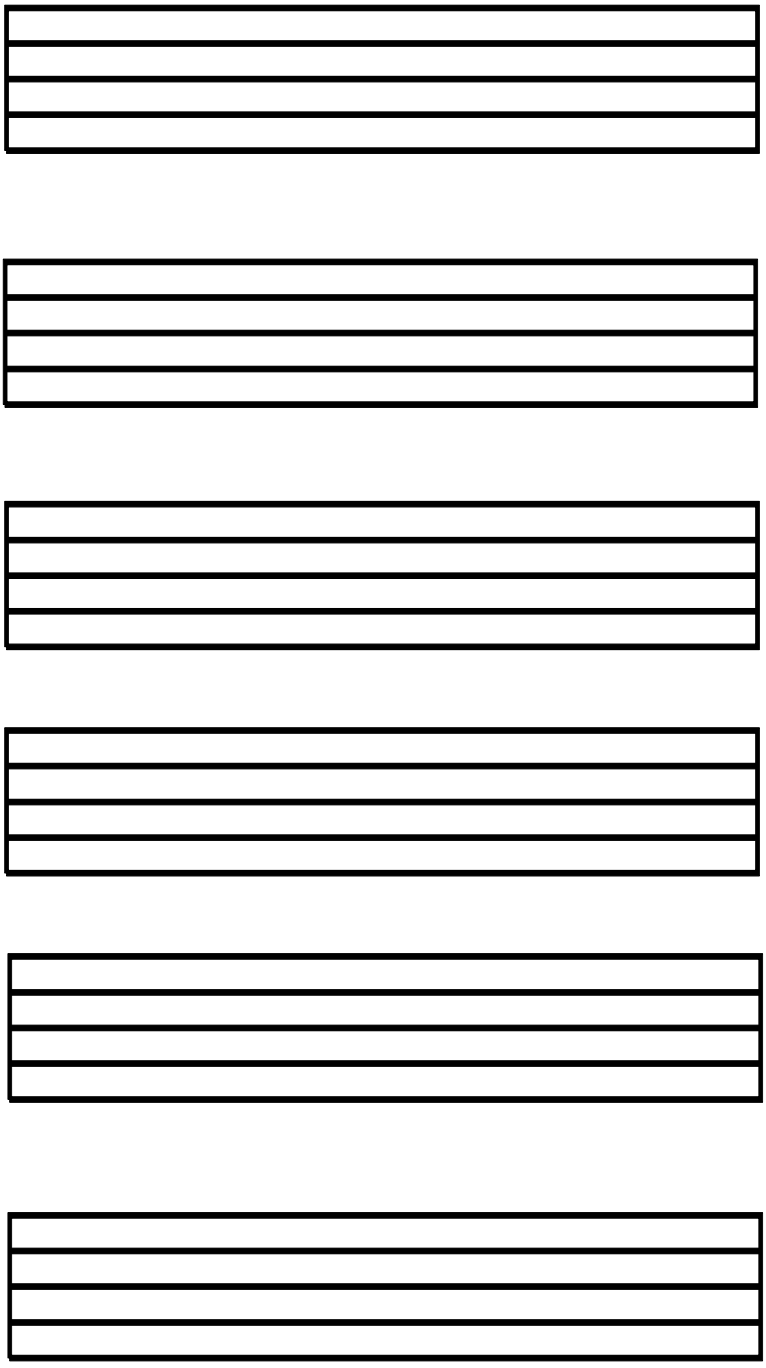

DELOVNA NALOGA

2

Označi s poljubno barvo v črtovju naslednje prostore: 1., 3., 4., 2., 4., 3., 1., 4., 3., 2., 4., 1., 2., 1., 4., 3., 2., 1., 2., 4., 1., 2.

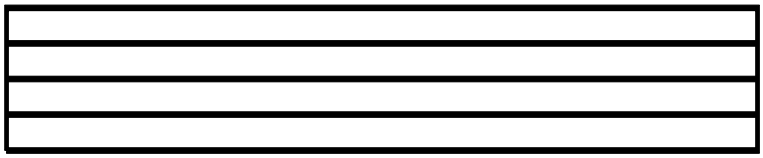

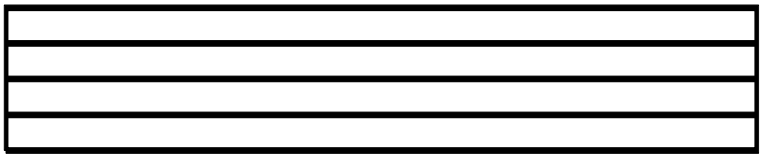

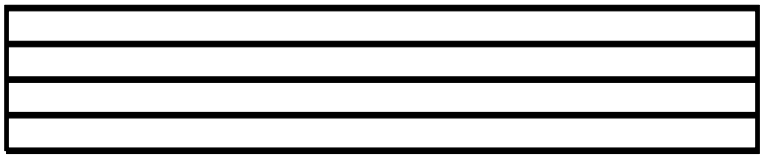

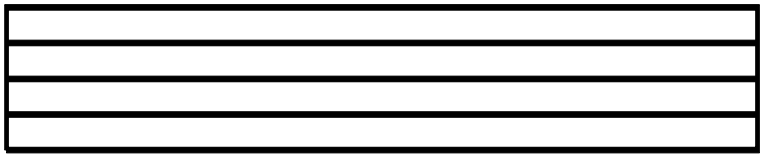

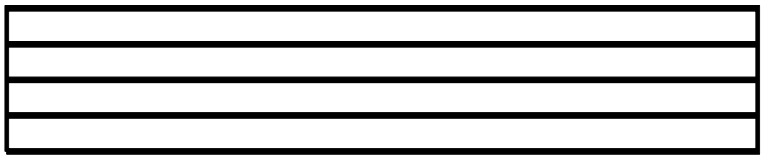

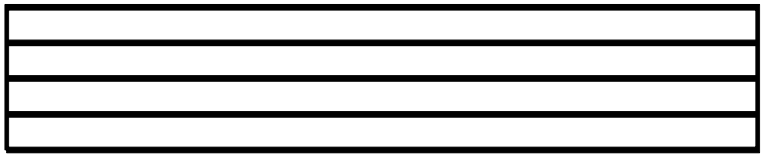

DELOVNA NALOGA

3

Uporabi naslednjo obliko note 𝅝 in jo napiši na črti oz. v prostoru (npr. označba 1č pomeni na 1. črti, označba 1p pomeni v 1. prostoru):

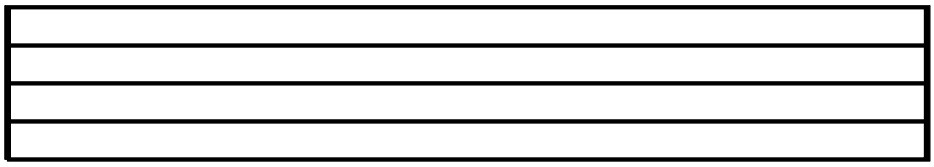

1č 3č 5č 4č 2č 3č 4č 5č 1č

1p 2p 4p 3p 2p 1p 3p 4p 1p

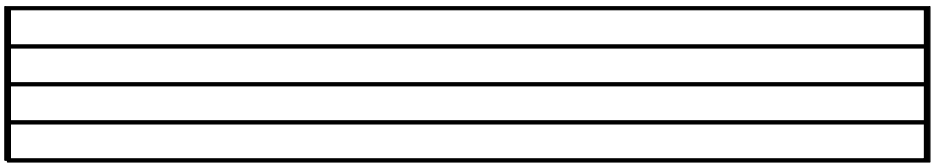

1p 2č 3p 4č 4p 5č 2p 3č 4p

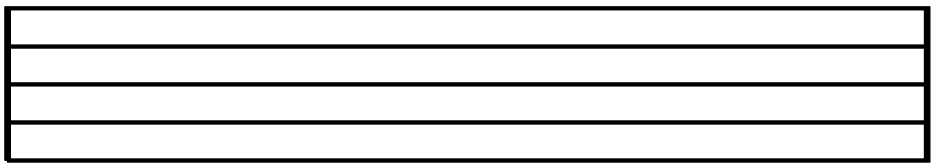

3č 3p 4č 4p 1p 1č 5č 2p 2č

DELOVNA NALOGA

4

V spodnjih črtovjih poskušaj napisati naslednje notne vrednosti:

polovinko na 2č; celinko v 4p; četrtinko na 5č

četrtinko na 3č; polovinko v 2p; osminko v 1p

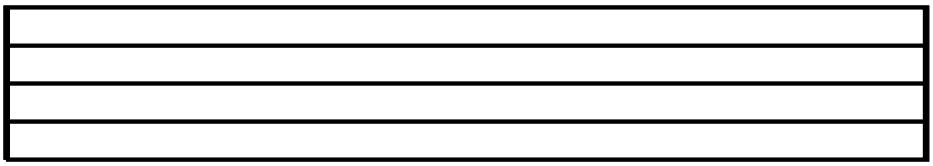

šestnajstinko na 4č; polovinko v 3p; osminko na 1č

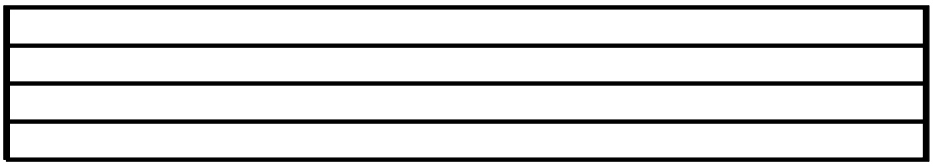

osminko na 4č; polovinko v 1p; četrtinko na 3č

DELOVNA NALOGA

5

Poskušaj pisati note (celinke ali poljubno notno vrednost) s pomožnimi črtami nad in pod črtovjem:

Pod črtovjem: na 1. pomožni črti; na 3. pomožni črti

Nad črtovjem: nad 1. pomožno črto; na 2. pomožni črti

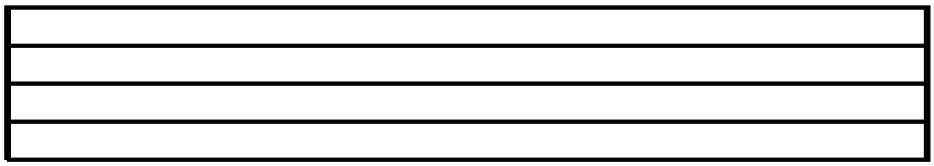

Pod črtovjem: pod 2. pomožno črto; pod 1. pomožno črto

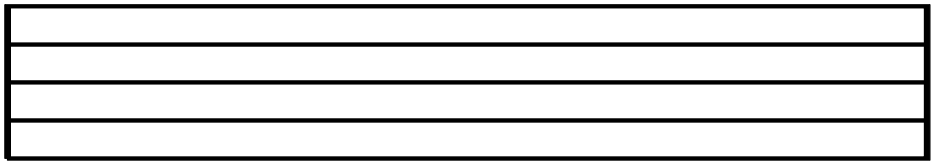

Nad črtovjem: na 1. pomožni črti; na 2. pomožni črti

DELOVNA NALOGA

6

Zapiši: četrtinsko pavzo; celinsko pavzo

Zapiši: osminsko pavzo; polovinsko pavzo

Zapiši: celinsko pavzo; polovinsko pavzo

Zapiši: četrtinsko pavzo; osminsko pavzo

Zapiši: polovinsko pavzo; celinsko pavzo

DELOVNA NALOGA

7

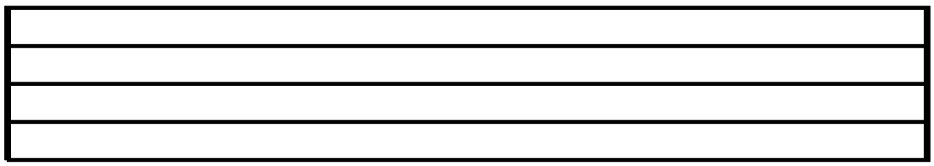

Zapiši več violinskih ključev.

Zapiši več violinskih ključev.

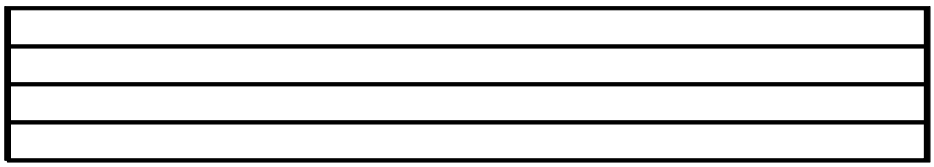

Zapiši več basovskih ključev.

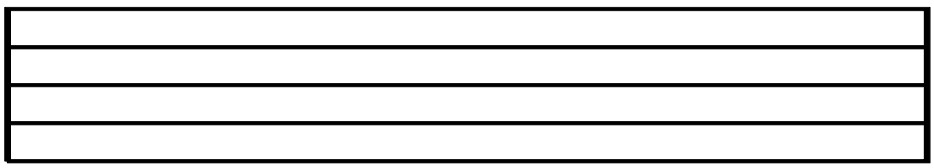

Zapiši več basovskih ključev.

DELOVNA NALOGA

8

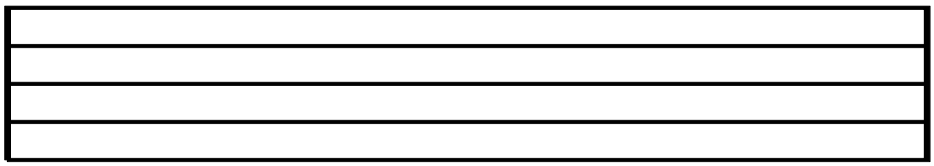

Zapiši: violinski ključ, c1, g1, c1, c1, g1, c1, g1, c1

Zapiši: violinski ključ, c1, g1, e1, g1, c1, g1, e1, c1

Zapiši: violinski ključ, c1, g1, e1, h1, e, g1, c1, h1, c1

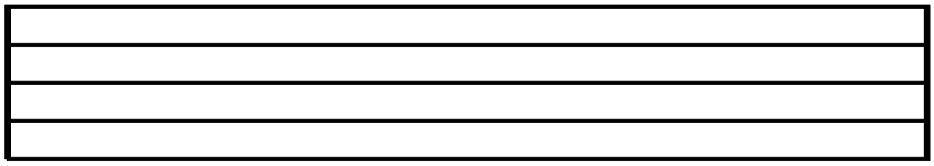

Zapiši: violinski ključ, c1, d1, f1, a1, f1, d1, f1, d1, c1

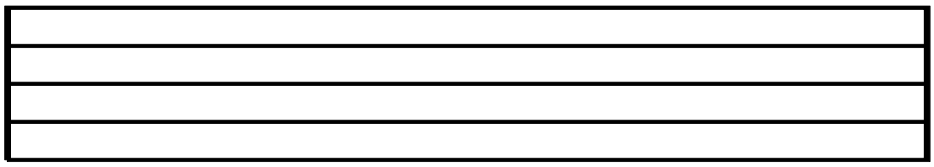

Zapiši: violinski ključ, c1, g1, d1, h1, f1, a1, e1, d1, g1

DELOVNA NALOGA

9

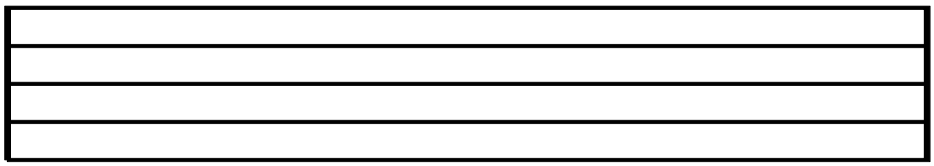

Zapiši: violinski ključ, c1, c2, c1, g1, c2, c1, g1, c1, c2

Zapiši: violinski ključ, c1, c2, e2, c2, g2, e2, g2, c2, c1

Zapiši: violinski ključ, c2, e2, g2, d2, f2, d2, c2, e2, g2

Zapiši: violinski ključ, c1, c2, e1, e2, g1, g2, d1, d2, c1

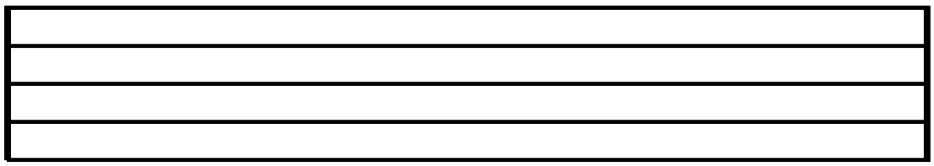

Zapiši: violinski ključ, c2, c1, e2, e1, g2, g1, f1, f2, a1, h1

DELOVNA NALOGA

10

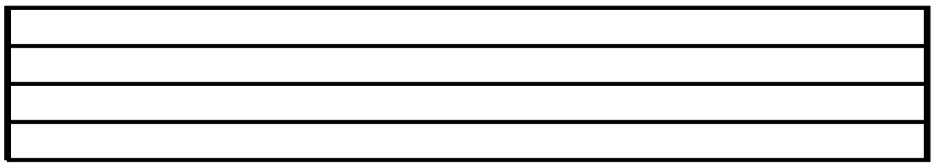

Zapiši: violinski ključ, c1, d2, g2, h2, h1, a1, a2, c2, c1, f2

Zapiši: violinski ključ, d2, g2, a1, a2, d2, f1, g1, e2, c1, c2

Zapiši: basovski ključ, c, c1, c, c1, c, c1, c, c1, f, c, c1, f, c

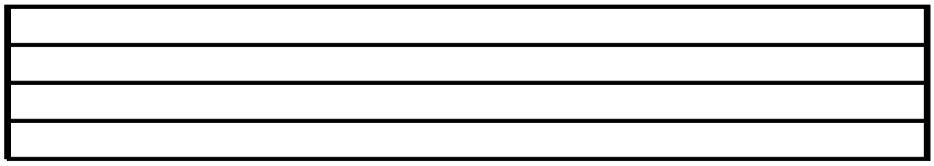

Zapiši: basovski ključ, c, c1, f, g, f, g, c, f, g, c1, g, f, g, c

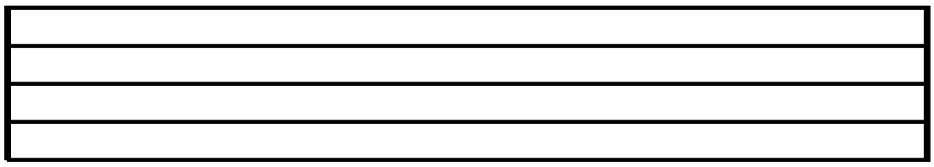

Zapiši: basovski ključ, c, e, g, e, g, c, e, g, c, c1, e, c, c1, g

DELOVNA NALOGA

11

Zapiši: basovski ključ, c, e, c, g, e, f, e, f, e, g, c, e, g, f, e, g

Zapiši: basovski ključ, c, e, f, g, a, g, h, g, h, g, a, f, a, f, g

Zapiši: basovski ključ, c, c1, g, h, g, h, g, f, a, f, a, g, c, g

Zapiši: basovski ključ, c1, d1, e1, c1, d1, e1, d1, e1, c1, c

Zapiši: basovski ključ, c1, c, f, d, e, g, h, f, a, g, f, e, c, c1

DELOVNA NALOGA

12

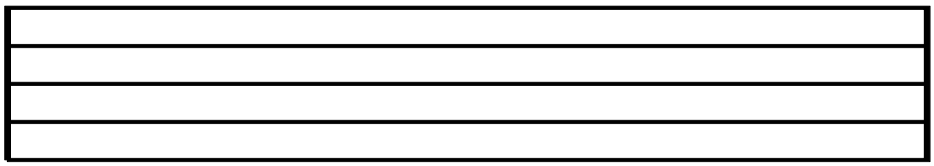

Zapiši: violinski ključ, c1, c2, c3, g, g2, c3, c2, c3, c1, c2, c1

Zapiši: violinski ključ, c3, d3, c3, d3, e3, d3, e3, f3, g3, c3

Zapiši: violinski ključ, c2, c3, d2, d3, e2, e3, c1, c2, c3, g2

Zapiši: violinski ključ, c1, (mali!) h, c1, h, a, g, c1, c2, c3

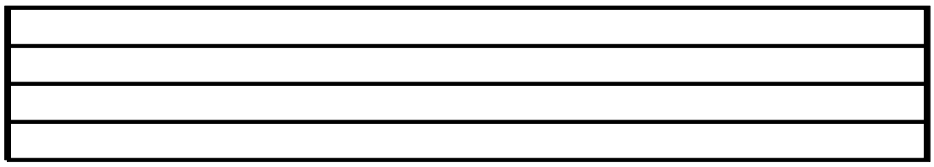

Zapiši: violinski ključ, c2, c3, c1, c, h, a, g, a, g, f, c1, c2

DELOVNA NALOGA

13

Zapiši: basovski ključ, c, c1, c, C, c, C, c, C, c, c1, C, c1, c

Zapiši: basovski ključ, c, H, c, H, H, A, H, c, c1, c, f, c, c1

Zapiši: basovski ključ, A, H, c, H, A, H, c, A, H, c, A, H

Zapiši: basovski ključ, c, C, H, G, F, G, c, c1, d1, g, f, e

Zapiši: basovski ključ, H, G, E, C, E, C, E, G, H, A, F, E

DELOVNA NALOGA

14

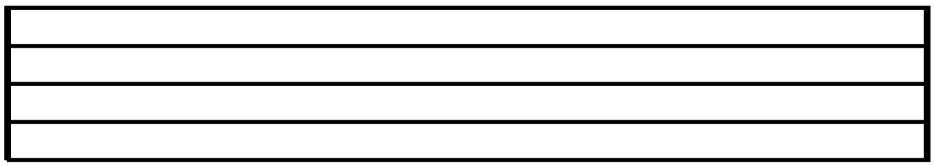

Zapiši: violinski ključ, celinke v 1., 3., 2., 4., 2., 3., 4. prostoru in dodaj višaje.

Zapiši: violinski ključ, celinke na 3., 5., 1., 3., 2., 4., 5. črti in dodaj višaje.

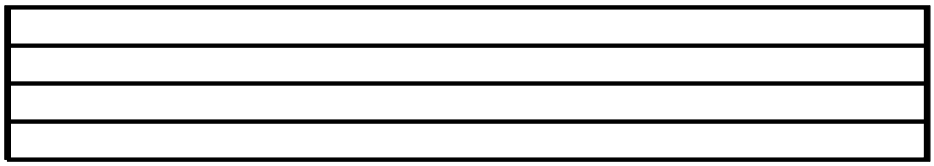

Zapiši: basovski ključ, celinke na 2., 4., 5., 3., 1., 3., 4. črti in dodaj nižaje.

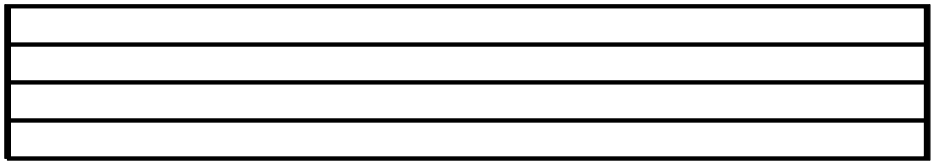

Zapiši: basovski ključ, celinke v 2., 4., 1., 3., 2., 4. prostoru in dodaj nižaje.

DELOVNA NALOGA

15

Zapiši: violinski ključ, c1, cis1, c2, cis2, g1, gis2, eis1

Zapiši: violinski ključ, fis1, fis2, gis1, gis2, his1, h1, c1

Zapiši: violinski ključ, ces1, fes1, ges1, ges2, g2, c1, ces2

Zapiši: basovski ključ, cis1, cis, fis, eis, cis, ais, gis, his

Zapiši: basovski ključ, ces, ces1, fes, hes, ges, es, ces, as

DELOVNA NALOGA

16

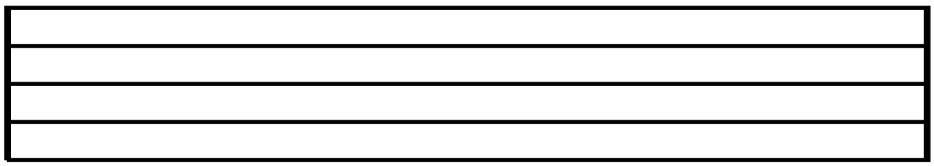

Zapiši: violinski ključ, cis1, c1 (uporabi razvezaj), cis2, ces2, gis1, ges1, c1

Zapiši: basovski ključ, cis, c (uporabi razvezaj), ces, ces1, cis, c, ces, cis, c1

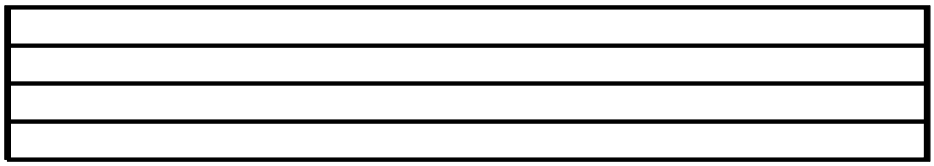

Zapiši: basovski ključ, fes, f (uporabi razvezaj), ges, gis, ces, cis, c1, cis1

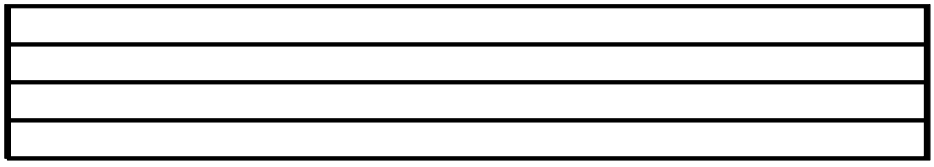

Zapiši: violinski ključ, cis3, c3 (uporabi razvezaj), cis1, gis1, ges2, ges3

DELOVNA NALOGA

17

Zapiši: violinski ključ, celinko c1, taktnico

Zapiši: violinski ključ, osminsko pavzo, končaj

Zapiši: basovski ključ, ponavljaj, taktnico, končaj

Zapiši: basovski ključ, osminko f, ponavljaj, razvezaj

Zapiši: razvezaj, polovinsko pavzo, dvojno taktnico

DELOVNA NALOGA

18

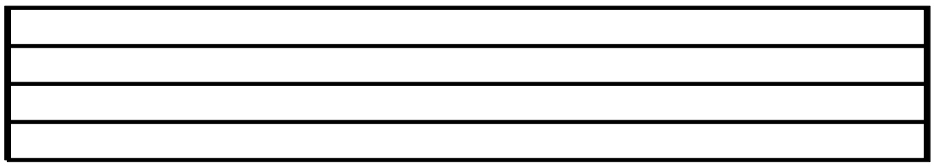

Zapiši: C-dur lestvico, označi pol tone in cele tone.

Zapiši: G-dur lestvico, označi pol tone in cele tone.

Zapiši: D-dur lestvico, označi pol tone in cele tone.

Zapiši: A-dur lestvico, označi pol tone in cele tone.

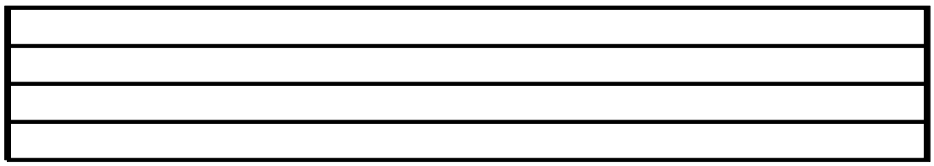

Zapiši: E-dur lestvico, označi pol tone in cele tone.